

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ МУЗЕЇВ

***Анотація.** Проведено аналіз головних особливостей у формуванні функціонально-планувальної структури музеїв. Досліджено основні групи приміщень, зв'язок функції та їх місце розташування, наведено функціонально-планувальну структуру приміщень музею та маршрути руху відвідувачів у музеях.*

***Ключові слова:** музеї, функціональна організація, функціональний блок, експозиція*

Постановка проблеми. Архітектура музейних будівель видає почерк великих здобитих колишніх часів. Музеї до сьогодення мають у своєму розпорядженні найбільш значні збірки історичних пам'яток мистецтва – живопису, скульптури, нумізматики, меблів, книг, документів, листів та ін., які були віддані на їхнє піклування з ХІХ в. Навряд чи знайдеться така європейська країна, яка б не наслідувала стародавню традицію знайти широкі маси населення із світовими шедеврами мистецтва минулого. Від Москви до Флоренції, від Праги до Афін, від Стокгольма до Лісабона суспільство прикрашало свої помешкання шедеврами великих живописців і виставляло їх на загальний огляд у залах художніх галерей, які часто носили характер національних. Публіка юрбою спрямовувалася в такі храми мистецтва, і ця традиція триває сьогодні. З Європи ідея створення музеїв поступово перекинулася в Америку. Навіть у Китаї і Японії, а також у культурних центрах Африки підхопили цей звичай.

Сьогодні майже в кожній країні є свій національний музей, у якому представлені найважливіші твори місцевих художників, скульпторів. Для демонстрації сучасного мистецтва в другій половині ХХ в. сформувалася зовсім нова архітектура. У багатьох містах західного світу з'явилися будівлі музеїв, які завдяки новим можливостям і сучасним будівельним матеріалам, стали, у свою чергу, архітектурними творами мистецтва. Будівлі музею Гуггенхайма в Нью-Йорку та в Більбао, Центр Помпиду в Парижі – яскраві тому приклади [1].

Історія виникнення музеїв як своєрідних громадських інститутів, що задовольняють потреби політичного, наукового, культурного, економічного характеру, йде в глибоку давнину. Вони виникли як сховища скарбів або храми муз на честь мистецтв та науки, зараз – це просвітницькі центри, науково-дослідні інституції, масове загальнодоступне джерело інформації про духовну та матеріальну культуру суспільства. В Україні музейні зібрання існували ще

за часів Київської Русі, але спеціальні будинки для музеїв стали проектувати лише у другій половині XIX ст. Наприкінці XIX – початку XX ст. музей став доволі розвиненим закладом, до складу приміщень якого входили експозиційні зали, сховища, реставраційні майстерні, бібліотеки, читальні зали, лабораторії [2].

Огляд останніх джерел і публікацій. Сучасні видання з культурології та мистецтвознавства послідовно досліджують проблеми функціонально-просторового вирішення та формування експозиції музеїв. Це питання висвітлювали дослідники у виданнях з теорії архітектури, в роботах М.Т. Катерноги, А.Я. Розена, В.І. Ревякіна, Р.А. Карпова аналізуються взаємозв'язки між характеристиками архітектури та вимогами експозиції. Також необхідно відмітити роботи Дж. Асворта, М.Бернарда, А. Жубо, Ф. і Н. Котлера, Г. Кнерра, К. Конибира, Б. і Г. Лорда, Д. Пеша, С. Раньярда, Р. Майлза, Дж. Пула, М. Драгічевіча-Сесіча, В.Дукельського, А. Калякіної, І. Косової, В.Коврігіної, Е. Медведєвої, Н.Нікішина, І. Ніколаєва, Н. Попової, Л. Скрипкіної, Е. Соболевої, Е. Сологуба, М. Епштейна [1, 2, 4] та ін.

Профіль музею, функціональна специфіка діяльності і колекції, національна своєрідність краю, містобудівні особливості розміщення є основними чинниками у проектуванні будинків музеїв.

Кожен музей повинен мати індивідуальне архітектурно-художнє рішення, яке визначається конкретною колекцією і формами діяльності. Особливість всіх музеїв – постійне зростання кількості експонатів, поповнення та оновлення експозиції. Відповідно до цього для музеїв не може бути запропоновано нормування аналогічно об'єктам типового проектування. Мета цього дослідження – дослідити основні принципи проектування музеїв.

При відкритті нових музеїв або реконструкції існуючих слід виходити з необхідності створення в регіоні цілісної взаємопов'язаної музейно-виставкової системи, що включає музеї різних профілів, виставкові зали, пам'ятки історії та культури і сприяє найбільш ефективному і всебічному показу історії, природи, суспільного розвитку, мистецтва, а також сучасних досягнень в соціально-економічному і духовному житті [3].

Зміст експонатів і обслуговування відвідувачів становлять основу діяльності музеїв, визначають структуру, склад і площі приміщень. Під час проектування музеїв повинен послідовно здійснюватися принцип розділення двох основних технологічних потоків: маршруту відвідувачів і шляхів переміщення експонатів і персоналу (табл. 1, 2).

Таблиця 1 – Зв'язок функції та місцезрештування приміщень для роботи з експонатами

Робота з експонатами	
Функція	Місце
Показ	Експозиційні та виставкові зали

Збір та зберігання	Фондосховище, реставраційні приміщення
Вивчення	Робочі кімнати

Таблиця 2 – Зв'язок функції та місцерозташування приміщень для обслуговування відвідувачів

Обслуговування відвідувачів	
Функція	Місце
Прийом	Вестибюль, кінолекційний зал, гурткові приміщення
Показ	Експозиційні та виставкові зали
Інформація	Інформаційні служби, бібліотеки

Організацію видів діяльності музею і усіх функціональних процесів, що проходять у будівлі музею, можна співвіднести з такими основними функціональними блоками (рис. 1):

- вхідна група приміщень;
- експозиційна частина;
- кінолекційна зала;
- адміністративні, робочі і підсобні приміщення, бібліотека;
- лабораторії і майстерні;
- фондосховища;
- технічні приміщення.

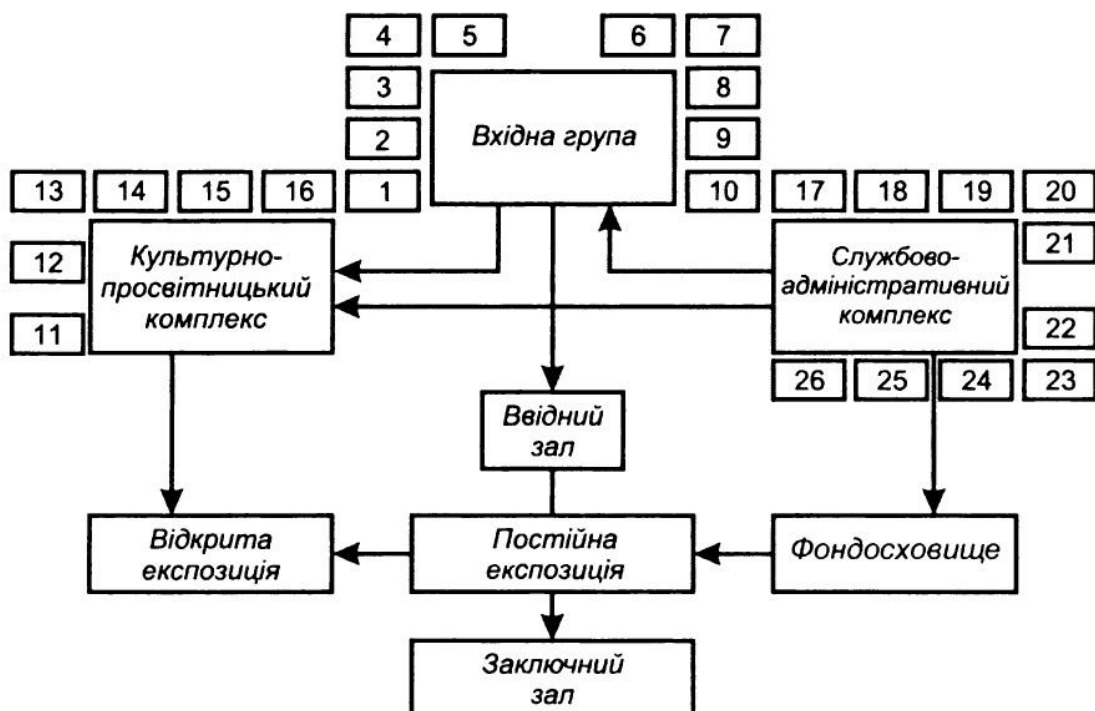

Рисунок 1 – Функціонально-планувальна структура музею [2,3]: 1 - вестибюль і гардероб; 2 - інформаційно-довідковий відділ; 3 - приміщення екскурсовода; 4 - медпункт; 5 - курильня; 6 - туалет; 7 - кіоски; 8 - приміщення відпочинку; 9 - буфет; 10 - дитяча ігрова; 11 - лекційний зал; 12 - зона масових заходів; 13 - зона періодичних виставок; 14 - аудиторія; 15 - бібліотека; 16 - фойє; 17 - дирекція; 18 - конференц-зал; 19 - кабінети науковців; 20 - вестибюль службовий; 21 - побутові приміщення; 22 - їдальня персоналу з підсобними приміщеннями; 23 - фото- та інші лабораторії і майстерні; 24 - приймання, оброблення, консервація, підготовка експонатів; 25 - технічні приміщення; 26 – сейф

Виставкові зали (зали тимчасових виставок) – невід’ємна частина сучасного музею. Виставкова експозиція тематично обмежена і тому має більш приватний інформаційний характер. Тому, якщо постійна експозиція музею оновлюється один раз на 20 – 70 років, то експозиція виставок змінюється через місяць – два. Часта зміна експозиції, зміна потреб до неї визначають необхідність у ще більшій універсальності виставкових залів порівняно з експозиційними. Виставкові зали повинні бути пристосовані до встановлення найрізноманітніших конструкцій і обладнання. Виставковий зал має бути максимально наближений до вестибюля чи навіть мати самостійний вхід. При виставкових залах необхідно передбачати спеціальні приміщення для зберігання інвентарно-експозиційного обладнання, тимчасового зберігання і пакування експонатів, для різноманітних підготовчих робіт.

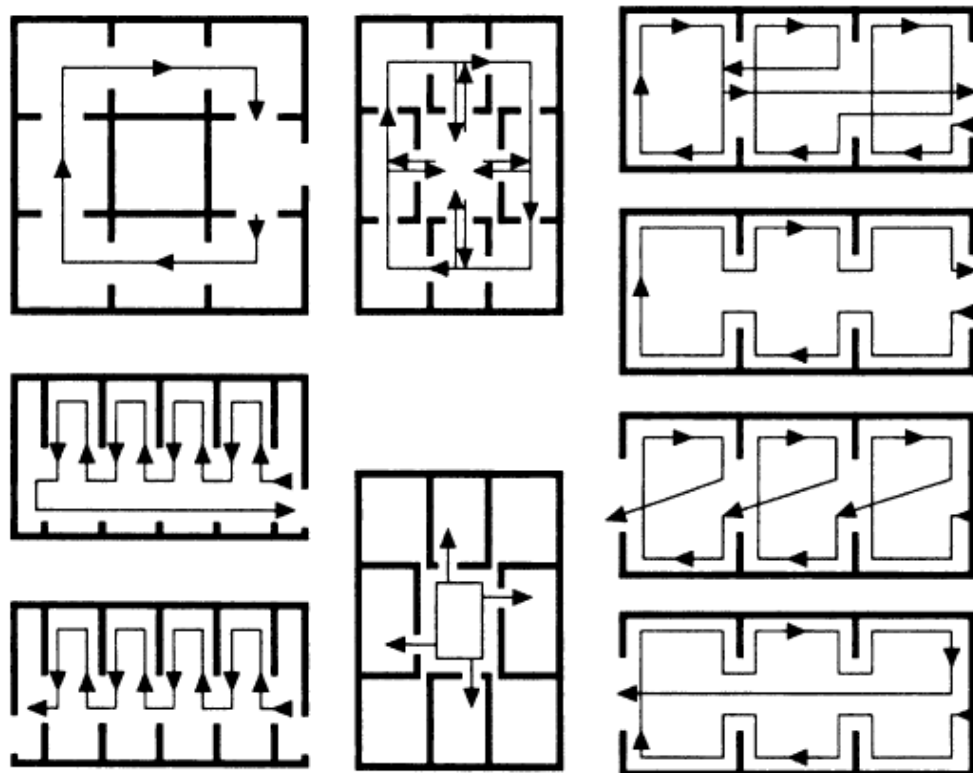

Рисунок 2. Маршрути руху відвідувачів у музеях [2, 3]

Висновки. Аналіз досвіду функціонально-планувальної організації музеїв став основою для виявлення основних напрямків їх діяльності. Запропоновано перелік функціональних груп приміщень за видами діяльності.

Відповідно до необхідних умов навколишнього середовища, охорони і стандартів музейного будівництва виявлено функціональні зони з рівнем доступу публіки і наявності колекцій.

Набір функціональних груп, склад і площі приміщень музеїв повинні відповідати їх типам, функціональній структурі і призначенням. Склад приміщень повинен забезпечувати: оптимальний набір приміщень, розрахований на створення комфортного середовища для відвідувачів; експозиції з використанням сучасних і перспективних технологій; гнучкий простір для проведення мобільних видів і форм діяльності, організацію додаткових функцій музейної діяльності, підвищення рівня наукової та просвітницької роботи.

Література

1. *Проектування музеїв /Fisher&Partners[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fisherconsulting.org/ua/museum-consulting/museum-design.html>*
2. *Лінда С.М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд: Навч. посібник / С. М. Лінда – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 608 с.*
3. *Рекомендации по проектированию музеев / В.И. Ревякин, А.А. Оленев [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.complexdoc.ru/ntdtext/551416>*
4. *Смирний Д. Об'ємно-просторова структура сучасних музеїв малих розмірів / Д. Смирний // Українська академія мистецтв: дослідницькі та науково-технічні праці / Наук. ред. В.А. Щербак. – К., НАОМА, 2009. – Вип.16. – 456с. – 332 – 344 с.*